Міністерство освіти і науки України
Національний центр «Мала академія наук України»
ІІ етап Всеукраїнської учнівської олімпіади
з української мови та літератури
2025/2026 навчальний рік

11 клас

Українська мова

І. Лінгвістична робітня (21 бал).
1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами (2 бали).
Чисельний – численний

2. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів (5 балів).
Абітурієнт
Адаптувати
Нюанс
Менеджмент
Фундатор

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми *"мовчати"* (4 бали).

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів).
Чарльз Беббідж рахував своїм обов'язком винайти метод, при допомозі якого математичні таблиці можуть обчислюватися механічно.
Діючий закон передбачає надання юридичної допомоги фізичним особам, консультування по правовим питанням.
Дарвін прийшов до висновку, що в природніх умовах діє чинник, який скеровує еволюцію організмів.
Основна функція дізнання – проведення невідкладних слідчих дій по виявленню ознак злочину та осіб, вчинивших його.
Скориставшись зовнішньополітичними складностями Київської держави, візантійцями було порушено основні положення договору Олега з греками.

ІІ. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів).
Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал).

1. У якому рядку всі прийменникові конструкції правильні:
а) працювати по покликанню, прийти по проханню, прийти по справі, трапилось по неуважності;
б) заходи по поліпшенню умов праці, по вказівці декана, надіслати по пошті, молодший по званню;
в) називати по прізвищу, зустрічатися по вихідним, план по створенню, по закінченні інституту;

г) колеги по роботі, працювати по вісім годин на добу, наказ по гімназії, черговий по школі;
д) звернутися по адресі, діяти по правилам, рухатися по всім напрямкам, по 15 осіб у групі.

2. У якому рядку допущено помилки у правописі складних слів:
а) кібермашина, шестиденка, теплообмінний, східнослов'янський;
б) високорозвинений, військово-морський, параолімпієць, норд-ост;
в) пресконференція, сільськогосподарський, сіро-голубий, звіробій-трава;
г) преміумклас, західно-український, топ-менеджер, фізико-математичний;
д) бліцопитування, правобережний, вантажно-розвантажувальний, віцепрем'єр.

3. У якому рядку у всіх словах можливий подвійний правопис закінчень -а/-у:
а) бюджет, лізинг, трест, оператор, теніс;
б) рахунок, термін, апарат, листопада, акт;
в) касир, фокстрот, метр, орган, квадрат;
г) ректор, вал, маршал, Алжир, телефон;
д) бал, бубон, ресторан, сир, атлас.

4. У якому рядку всі прикметники написано правильно:
а) печенізький, якісний, казахський, екстреміський, кількісний;
б) жалісний, волошський, злісний, токмацький, кореспондентський;
в) товаристський, хвастливий, нацистський, цюрихський, студентський;
г) поліський, пристрасний, емігрантський, таджикський, французький;
д) черкаський, збаразький, боягузький, компостний, калькуттський.

5. У якому рядку форму кличного відмінка утворено неправильно:
а) друже, Маріє Іванівно, Ганно Степанівно, Миколо Васильовичу, Надіє Дмитрівно;
б) Корнію Георгійовичу, Костянтине Львовичу, Любове Олексіївно, Олено Савівно, Миколо Петровичу;
в) Євгеніє Яковичу, Павле Михайловичу, Ілле Євгеновичу, Вадиме Леонідовичу, Михайле Олексійовичу;
г) Васильку, Ангеліно, Злато, Олесю, батьку;
д) Олено Григорівно, Тетяно Павлівно, Володимире Васильовичу, Людмило Михайлівно, добродію.

III. Синтаксичний ринг (12 балів).
Виконайте повний синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, побудуйте структурну схему, дайте загальну характеристику всій конструкції й компонентам як формально простим реченням), надпишіть частини мови.

Подивишся в таку пору на небо мальоване, закидане по самі вінця лебединими хмарами, крізь які пробивається голубінь, поглянеш на землю милу, свіжо-свіжо завіяну м'яким, із сонячною росою снігом, що подзвонює першими блакитними струмками, – і не знаєш, де починається і закінчується білий нерозвитий всесвіт і де ти знаходишся в ньому (за М. Стельмахом).

IV. Критичний вимір (12 балів).

Складіть діалог (16–18 реплік) відповідно до змісту інфографіки, якщо учасники діалогу – люди різних поколінь, а мета – переконати в доцільності представленої державної ініціативи від ГО “Ла Страда-Україна”.

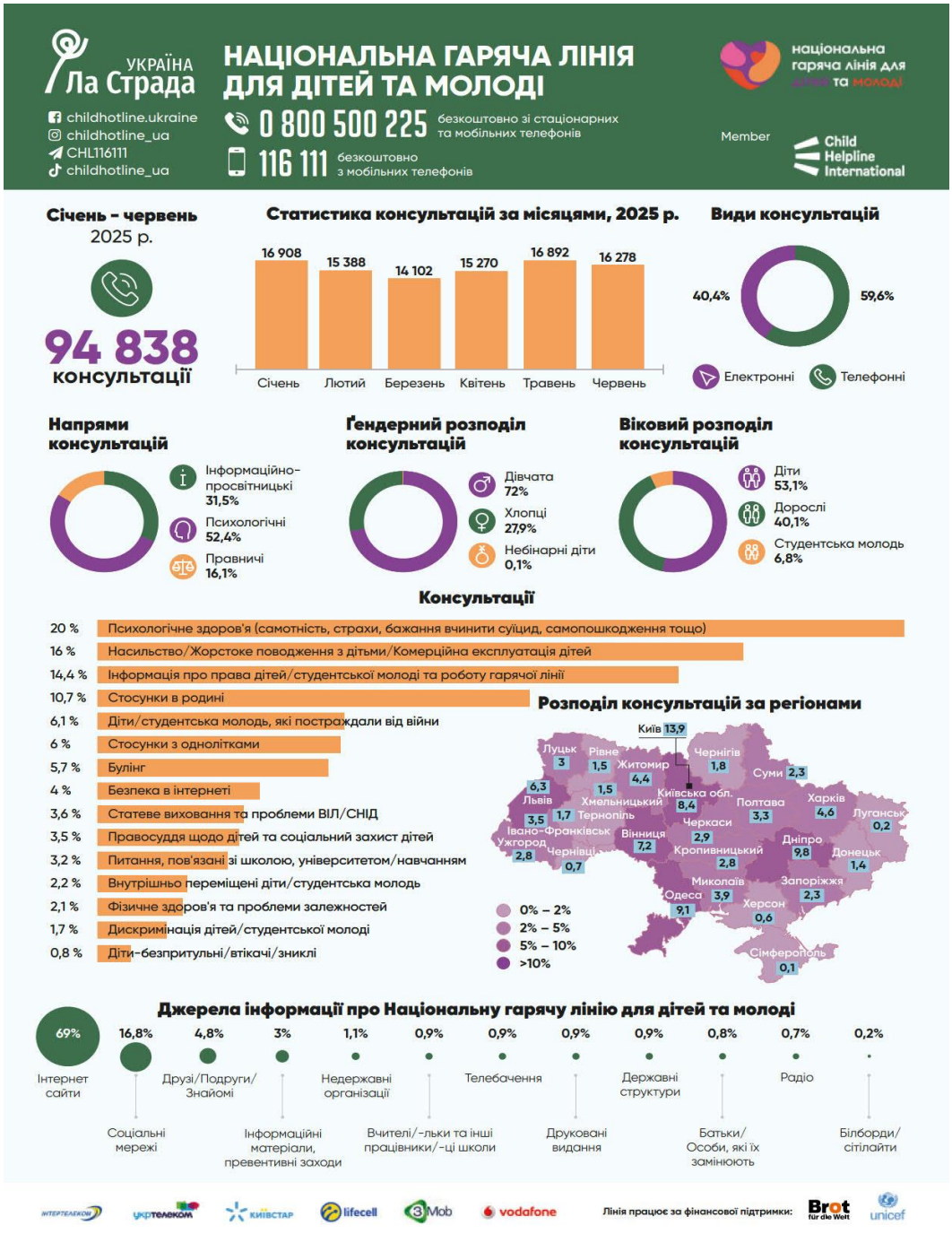

Українська література

V. Творче завдання. Напишіть твір на запропоновану тему (обсяг: 2,5–3 сторінки) (24 бали).

Митець і епоха: віддзеркалення долі письменників “розстріляного відродження” у їхніх творах.

VI. Теоретичне завдання (6 балів).

Із погляду теоретика літератури розкрийте особливості жанрів усмішки та фейлетону. Вкажіть, хто з українських письменників використовував ці форми.

VII. Установіть відповідність (8 балів).

1 “Я (Романтика) ” Миколи Хвильового **2** “Місто”В. Підмогильного **3** “Моя автобіографія” Остап Вишні **4** “Майстер корабля” Ю.Яновського	**А** Рина, Мокій, Уля Розсохіна, Баронова-Козино **Б** Шість прикмет має людина: трьома подібна вона на тварину, а трьома на янгола. (Талмуд. Трактат Авот) **В** Доктор Тагабат, Андрюша, дегенерат **Г** То-Ма-Кі, Професор, Сев **Д** “А взагалі батьки були нічого собі люди. Підходящі. За двадцять чотири роки спільного їхнього життя, як тоді казали, послав їм Господь усього тільки сімнадцятеро дітей, бо вміли вони молитися Милосердному”.
1 Осте сте бі бо бу візники — люди трамваї — люди автомобілібілі бігорух рухобіги рухливобіги berceus кару селі **2** Ви знаєте, як липа шелестить у місячні весняні ночі? Кохана спить, кохана спить, Піди збуди, цілуй їй очі. Кохана спить... Ви чули ж бо: так липа шелестить. **3** У теплі дні збирання винограду Її він стрів. На мулах нешвидких Вона верталась із ясного саду, Ясна, як сад, і радісна, як сміх. **4** І над нами, й під нами горять світи... І внизу, і вгорі глибини... О, який же прекрасний ти, Світе єдиний!	**А** Євген Плужник **Б** Максим Рильський **В** Павло Тичина **Г** Михайль Семенко **Д** Іван Франко

VIII. Літературознавча робітня.
Виконайте системний аналіз поетичного тексту (проаналізуйте основні мотиви поезії, ключові художні образи й основні засоби художнього увиразнення, визначте вид лірики та особливості віршування) (12 балів).

Інший

людина сама нічого не може
людині завжди потрібен інший
на кого можна себе помножити
для кого варто писати вірші
з ким можна разом долати відчай
чи радість ділити не ризикуючи
хто може в будь-яку мить засвідчити
що ти – реальний що ти – існуєш
людина ж бо в себе не надто вірить
все свідка для себе шукає якогось
нема людини – спіймає звіра
не зловить звіра – віднайде бога
не знайде бога – візьме люстерко
та навіть там себе не впізнає
бо в со́бі бачить обличчя смерті
й не розуміє що смерті немає..
людина сама нічого не може –
ні народитись ні вмерти тихо
побудь же іншим мені мій боже
постій поблизу…
помовч…

Юрій Іздрик

Усього: 100 балів

Українська мова

Відповіді до завдань

11 клас

І. Лінгвістична робітня (21 бал)
1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами (2 бали)
Чисельний - численний
***Чисельний** – стосується числа, пов'язаний із числом, записаний числом.*
***Численний** – складається з великої кількості чогось.*

2. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів (5 балів)
Абітурієнт - вступник
Адаптувати - пристосувати
Нюанс - відтінок
Менеджмент - управління
Фундатор - засновник

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми *"мовчати"* (4 бали)
Води в рот набрати
Ні пари з уст
Проковтнути язика
Тримати язика за зубами
(інші за значенням)

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів)
*Чарльз Беббідж рахував своїм обов'язком винайти метод, при допомозі якого математичні таблиці можуть обчислюватися механічно. - Чарльз Беббідж **уважав** своїм обов'язком винайти метод, **за допомогою** якого математичні таблиці можуть обчислюватися механічно.*

*Діючий закон передбачає надання юридичної допомоги фізичним особам, консультування по правовим питанням. - **Чинний** закон передбачає надання юридичної допомоги фізичним особам, консультування **з правових питань.***

*Дарвін прийшов до висновку, що в природніх умовах діє чинник, який скеровує еволюцію організмів. - Дарвін **дійшов висновку/зробив висновок**, що в **природних** умовах діє чинник, який скеровує еволюцію організмів.*

*Основна функція дізнання – проведення невідкладних слідчих дій по виявленню ознак злочину та осіб, вчинивших його. - Основна функція дізнання – проведення невідкладних слідчих дій із **виявлення** ознак злочину та осіб, **що вчинили** його.*

*Скориставшись зовнішньополітичними складностями Київської держави, візантійцями було порушено основні положення договору Олега з греками. - Скориставшись зовнішньополітичними **проблемами Київської** держави, **візантійці порушили** основні положення договору Олега з греками.*

ІІ. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів)
Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал)

1. У якому рядку всі прийменникові конструкції правильні

г) колеги по роботі, працювати по вісім годин на добу, наказ по гімназії, черговий по школі

2. У якому рядку допущено помилки у правописі складних слів
г) преміумклас, західно-український, топ-менеджер, фізико-математичний

3. У якому рядку у всіх словах можливий подвійний правопис закінчень -а/-у
б) рахунок, термін, апарат, листопада, акт;

4. У якому рядку всі прикметники написані правильно
д) черкаський, збаразький, боягузький, компостний, калькуттський

5. У якому рядку форми кличного відмінка утворені неправильно
в) Євгеніє Яковичу, Павле Михайловичу, Ілле Євгеновичу, Вадиме Леонідовичу, Михайле Олексійовичу

ІІІ. Синтаксичний ринг (12 балів)
Виконайте повний синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, побудуйте структурну схему, дайте загальну характеристику всій конструкції й компонентам як формально простим реченням), надпишіть частини мови.

Подивишся (дієслово, присудок) в (прийменник) таку (займенник, означення) пору (іменник, обставина) на (прийменник) небо (іменник, додаток/обставина) мальоване (дієслово (дієприкметник), означення), закидане (дієслово (дієприкметник), означення) по (прийменник) самі (займенник, означення) вінця (іменник, означення) лебединими (прикметник, означення) хмарами (іменник, означення), крізь (прийменник) які (займенник, додаток) пробивається (дієслово, присудок) голубінь (іменник, підмет), поглянеш (дієслово, присудок) на (прийменник) землю (іменник, додаток/обставина) милу (прикметник, означення), свіжо-свіжо (прислівник, означення) завіяну (дієслово (дієприкметник), означення) м'яким (прикметник, означення), із (прийменник) сонячною (прикметник, означення) росою (іменник, означення) снігом (іменник, означення), що (займенник, підмет) подзвонює (дієслово, присудок) першими (числівник, означення) блакитними (іменник, означення) струмками (іменник, додаток/обставина) — і (сполучник) не (частка) знаєш (дієслово, присудок), де (прислівник, обставина) починається (дієслово, присудок) і (сполучник) закінчується (дієслово, присудок) білий (прикметник, означення) нерозвитий (дієслово (дієприкметник), означення) всесвіт (іменник, підмет) і (сполучник) де (прислівник, обставина) ти (займенник, підмет) знаходишся (дієслово, присудок) в (прийменник) ньому (займенник, додаток/обставина) (за М. Стельмахом).

1. Тип конструкції – складна синтаксична конструкція з усіма видами синтаксичного зв'язку.

2. Провідний зв'язок – сурядний: конструкція побудована за схемою складносурядного речення, єднального, з відтінком наслідку (тому ставиться тире), засіб зв'язку між компонентами – сурядний єднальний сполучник **і** .

3. Перший компонент конструкції складається із двох однорідних частин, пов'язаних безсполучниковим зв'язком, між частинами відношення послідовності подій. Кожна із частин – складнопідрядне речення: збіг двох рівнів членування, логіко-синтаксичного і структурного, спричиняє комбінований розділовий знак «кома й тире» (, –). Кома позначає кінець підрядної частини, а тире – початок другого сурядного компонента конструкції.

4. Другий компонент конструкції – це багатокомпонентне складнопідрядне речення з однорідною супідрядністю, супідрядні пов'язані єднальним сполучником **і** (до того ж, повторюється сполучний засіб – підрядний **де**).

5. 1 → 2 – складнопідрядне речення, підрядна частина (означальне речення) стосується іменника **хмарами** (якими?), засіб зв'язку підрядної з головною – сполучне слово у прийменниково-відмінковій формі **крізь які**.

6. 3 → 4 – складнопідрядне речення, тотожне попередньому, підрядна частина стосується іменника снігом (яким?), засіб зв'язку підрядної частини з головною – сполучне слово **що** (підмет підрядної частини).

7. 5 → 6 – складнопідрядне речення, підрядна частина (з'ясувальне речення) стосується дієслова **не знаєш** (чого?), засіб зв'язку – питальне слово **де**.

8. 5 → 7 – складнопідрядне речення, підрядна частина (з'ясувальне речення) стосується дієслова **не знаєш** (чого?), засіб зв'язку – питальне слово **де**.

Критерії оцінювання завдань
11 клас

Українська мова

І. Лінгвістична робітня (21 бал)

1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами (2 бали)

За правильне пояснення кожного слова зараховувати 1 бал. За частково правильне пояснення – 0,5 бала. За неправильне пояснення – 0 балів.

2. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів (5 балів)

Правильним уважати будь-який синонімічний відповідник (якщо утворює синонімічний ряд, то один із можливих синонімів). Один правильно встановлений відповідник – 1 бал.

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми *"тяжко працювати"* (4 бали)

Один правильно дібраний фразеологізм – 1 бал.

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів)

У кожному реченні приховано по дві лексичні/граматичні помилки. Правильно виправлені дві помилки в реченні – 2 бали. Виправлена тільки одна помилка – 1 бал. Помилки не виправлені – 0 балів.

ІІ. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів)

Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал)

Кожна правильна відповідь у тестах – 1 бал.

ІІІ. Синтаксичний ринг (12 балів)

Виконайте повний синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, побудуйте структурну схему, дайте загальну характеристику всій конструкції і компонентам як простим реченням), надпишіть частини мови.

Правильно названі всі частини мови – 3 бали.
Правильно підкреслені всі члени речення – 3 бали.
Загальна характеристика – 3 бали.
Схема речення – 3 бали.

За допущені помилки у визначенні членів речення, частин мови, в характеристиці чи схемі речення знімати по 0,5 бала.

ІV. Критичний вибір. (12 балів)

Перевіряємо:

- здатність учнів до аргументованої комунікації, а саме їхню вправність у складанні діалогу відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування;
- рівень сформованості навички інтерпретації візуальної інформації (інфографіки) та вміння трансформувати статистичні дані та факти в текст (діалог).

Обсяг діалогу для учнів 11 класу складає 16–18 реплік. До вказаної кількості не зараховуємо слова, що є мовленнєвим етикетом (звертання, привітання, прощання тощо).

Рівень	**Бали**	**Характеристика складених учнями діалогів**
Початковий	1	Текст не є діалогом або його укладено уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру, комунікативної мети не досягнуто.
	2	Діалог укладено короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, комунікативної мети не досягнуто, розуміння інфографіки не виявлено.
	3	Діалог укладено найпростішими короткими репліками, що містять недоліки різного характеру. Інформація з інфографіки використана мінімально. Комунікативну мету досягнуто лише частково.
Середній	4	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті, проте дані інфографіки неправильно інтерпретовані. Репліки недостатньо вдалі, оскільки не враховано належним чином ситуацію спілкування. Діалог нелогічний, бракує аргументів, є чимало недоліків різного характеру.
	5	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті, проте є відхилення від теми, дані інфографіки неточно інтерпретовані, мовлення стереотипне, однотипне за будовою і потребує істотної корекції.
	6	Досягнуто комунікативну мету в діалозі, репліки загалом є змістовними, проте їм бракує самостійності суджень, аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявні помилки в мовному оформленні реплік.
Достатній	7	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті, є змістовним, у репліках наявні лише елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, виявлено невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень, можуть траплятися відхилення від теми тощо. Є мовні недоліки.

	8	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті. Виявлено достатній рівень самостійності й аргументованості суджень. Є певні недоліки за трьома критеріями.
	9	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті. Інтерпретація фактів загалом правильна, але не чітко виражено особисту позицію учасників діалогу, аргументація не оригінальна тощо. Діалог демонструє достатній рівень культури мовлення, сформульовані репліки є влучними, дотепними, здебільшого виявляють толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника. Наявні певні недоліки за 2-ма критеріями.
Високий	10	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті. Ключові факти правильно інтерпретовані в аргументи. Структура діалогу, мовне оформлення реплік відповідає нормам, проте за одним із критеріїв можливі певні недоліки.
	11	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті. Виявлено повноту та точність передавання більшості ключових даних інфографіки. Інформація ефективно трансформована в оригінальні аргументи. Вдале зіставлення різних поглядів на той самий предмет. Мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам (допускається 1 негруба помилка).
	12	Діалог відповідає ситуації мовлення та меті. Виявлено максимальну повноту й абсолютну точність передавання ключових графічних даних інфографіки. Глибока трансформація даних у переконливі логічні аргументи. Мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам (допускається 1 негруба помилка). Багатий, точний, стилістично виправданий словник.

Усього 50 балів

Українська література

V. Творче завдання. Напишіть твір на запропоновану тему (обсяг: 2,5–3 сторінки) (24 бали).

Митець і епоха: віддзеркалення долі письменників "розстріляного відродження" у їхніх творах.

Рівні	Бали	Помилки за зміст (З)	Грамотність	
			І + V	Л + Г + Ст.
I	1	Окремі речення	15 — 16 і >	9 — 10
	2	Окремі фрагменти	13 — 14	
	3	Менше ½ норми	11 — 12	
II	4	7	9 — 10	7 — 8
	5	6	7 — 8	
	6	5	5 — 6	
III	7	4	4	4 — 6
	8	3	3	
	9	2	1 + 1 (негр.)	
IV	10	1	1	3
	11	—	1 (негр.)	2
	12	—	—	1

Негрубі помилки, повторювані й однотипні.

У підрахунку помилок:

2 негрубі вважати за одну помилку;

повторювані – за одну;

однотипні – на одне правило, але в різних словах – різні помилки;

5 виправлень – 1 помилка.

Твір має бути написаний охайно.

За письмове мовлення виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, ураховуючи їх співвідношення.

Вимоги до змісту:

12 балів

Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю.

11 балів
Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю.
10 балів
Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту.
9 балів
Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати.
8 балів
Учень/учениця самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи.
7 балів
Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичі засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку.
6 балів
За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції.
5 балів
За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим.
4 бали
Висловлювання учня/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізнюватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська лексика.
3 бали
Учневі/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексика й граматична будова висловлювання.

2 бали
Побудоване учнем/ученицею висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексика і граматична будова мовлення.
1 бал
Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи.
0 балів
Відсутність твору.

Оцінюючи твір, потрібно врахувати наявність:
1)орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);
2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).
Зверніть увагу! Остаточна оцінка за творче завдання є сумарною оцінкою за зміст та наявність лексичних, граматичних, стилістичних та орфографічних, пунктуаційних помилок.
Наприклад,

З – 4: 7 балів
МО – 4 – 5: 8 балів
7+8= 15 балів

Це означає, що учнівська робота має чотири змістові помилки (за зміст – 7 балів) і дев'ять помилок у мовному оформленні: чотири орфографічні та пунктуаційні (сумарно) помилки, п'ять лексичних, граматичних і стилістичних (сумарно) помилок (за мовне оформлення – 8 балів). Сума цих балів і є загальною оцінкою за роботу.
Оцінка за твір – це сума балів за змістовий (максимально 12 балів) та мовний (максимально 12 балів) рівні. Разом 24 бали.

VI. Теоретичне завдання (6 балів).
Із погляду теоретика літератури розкрийте особливості жанрів усмішки та фейлетону. Вкажіть, хто з українських письменників використовував ці форми.

Орієнтовний варіант відповіді (на основі розділів із підручників для 11 класу).

У 1921 р. під псевдонімом Остап Вишня була надрукована усмішка «Чудака, їйбогу!». Так в літературу входить Павло Губенко. Як письменник-гуморист він швидко стає популярним, його твори друкують багато газет і журналів в Україні. Пише нариси, фейлетони, створює новий жанр гумористичної прози – усмішку.

Усмішка – різновид фейлетону та гуморески. Своєрідність жанру усмішки – в поєднанні побутових замальовок із частими авторськими відступами, в лаконізмі й дотепності. які поєднані з доброзичливим тоном оповіді. Новому жанру Остап Вишня дав таке жартівливе означення: «Мені нове життя усміхається, і я йому усміхаюся! Через те й усмішки».

Остап Вишня активно розвивав жанрові різновиди усмішки: усмішка-пародія, усмішка-жарт, усмішка-нарис, усмішка-мініатюра, усмішка-реп'яшок тощо. Відомі такі тематичні цикли усмішок Остапа Вишні, як мисливські, київські, кримські, сільські, закордонні та ін.

Вершиною розвитку жанру вважаються «Мисливські усмішки», які Максим Рильський назвав «ліричною поезією в прозі».

Фейлетон – невеликий літературно-публіцистичний твір викривального, сатиричного характеру на злободенну тему. Історія українського фейлетону пов'язана з іменами Івана Франка, Володимира Самійленка, Остапа Вишні.

VII. Установіть відповідність (8 балів).

За кожну правильну відповідь зараховується **1 бал.**

1 "Я (Романтика)" Миколи Хвильового – **В** Доктор Тагабат, Андрюша, дегенерат

2 "Місто"В. Підмогильного – **Б** Шість прикмет має людина: трьома подібна вона на тварину, а трьома на янгола. (Талмуд. Трактат Авот)

3 "Моя автобіографія" Остап Вишні – **Д** "А взагалі батьки були нічого собі люди. Підходящі. За двадцять чотири роки спільного їхнього життя, як тоді казали, послав їм Господь усього тільки сімнадцятеро дітей, бо вміли вони молитися Милосердному".

4 "Майстер корабля" Ю.Яновського – **Г** То-Ма-Кі, Професор, Сев.

1 Осте сте – **Г** Михайль Семенко
бі бо
бу
візники – люди
трамваї – люди
автомобілібілі
бігорух рухобіги
рухливобіги
berceus кару
селі

2 Ви знаєте, як липа шелестить – **В** Павло Тичина
у місячні весняні ночі?
Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй їй очі.
Кохана спить...
Ви чули ж бо: так липа шелестить.

3 У теплі дні збирання винограду – **Б** Максим Рильський
Її він стрів. На мулах нешвидких
Вона верталась із ясного саду,
Ясна, як сад, і радісна, як сміх.

4 І над нами, й під нами горять світи… – **А** Євген Плужник.
І внизу, і вгорі глибини...
О, який же прекрасний ти,
Світе єдиний!

VIII. Літературознавча робітня.

Виконайте системний аналіз поетичного тексту (проаналізуйте основні мотиви поезії, ключові художні образи й основні засоби художнього увиразнення, визначте вид лірики та особливості віршування) (12 балів).

Шановні колеги, зверніть увагу, відповіді орієнтовні!

Основні мотиви поезії: мотив самотності й потреби відчуття присутності іншого; мотив пошуку самости, самопізнання, ідентичності, буттєвих сенсів та опори; мотив дзеркала й сумнівів, крихтості індивідуального самотрактування; мотив страху смерті та невідомості; мотив віри та потреби Божої присутности; мотив важливості взаєморозуміння та пошуку гармонії зі світом та людьми. **(3 бали).**

Ключові художні образи: образ людини (ключовий, наскрізний образ твору), трактується як вразлива особистість; залежна від інших людей; така, що сумнівається у власному існуванні, потребує підтримки та підтвердження своєї буттєвої присутності через контактування та комунікацію з іншими; **образ Іншого** (узагальнений образ, що стає універсальним архетипом) констатується у множинності ідентифікацій, тлумачиться як друг, близька людина, співрозмовник, свідок буттєвого існування, Бог; виконує функції: допомагає розпізнати сенси, надає людині впевненості, відчуття опори, створює можливості для самопізнання; **образ Бога** (символ вищого сенсу, надії та захисту); **образ дзеркала** (самопізнання, пошук ідентичності, втрата цілісності) людині важко пізнати себе без присутності іншого; **образ смерті** (візуалізація обличчя смерті). **(3 бали).**

Основні засоби художнього увиразнення:
Тропи.
Метафора (домінантний троп). Поезія вибудувана на розгорнутій екзистенційній метафориці. «На кого можна себе помножити» - метафора співбуття, де інший є множником сенсу існування, «спіймає звіра» - звернення до інстинктивного начала, «віднайде бога» - метафора пошуку абсолюту, опори та надії, «візьме люстерко» - метафора самопізнання, «бачить обличчя смерті» - метафора внутрішнього страху небуття. Метафори виконують концептуальну функцію, формують філософський дискурс.
Символи (звір, Бог, дзеркало, смерть).
Алегорія (людина → звір → бог → люстерко). Відтворено алегоричну трансформації людини, ідентифікаційні типи, модель пошуку сенсу, що відображає духовну еволюцію / деградацію / кола буття.
Стилістичні фігури.
Анафора (людина сама нічого не може / людині завжди потрібен інший / людина ж бо в себе не надто вірить). Підсилює ідейно-філософський пафос, створення ритмічного ядра, акцентування на антропоцентричності мотивів тексту.
Синтаксичний паралелізм (нема людини – спіймає звіра / не зловить звіра – віднайде бога / не знайде бога – візьме люстерко). Творить смислові та логічні градації, відображає форми екзистенційного пошуку.
Градація (інший → звір → бог → дзеркало → смерть). Тип контрастної градації (екзистенційне піднесення та падіння).
Антитеза (радість – відчай, життя – смерть, ти – інший). Функція – екзистенційне протиставлення буттєвих станів та позицій.
Риторичні фігури.
Риторичне звертання (побудь же іншим мені мій боже).
Риторичне твердження (людина сама нічого не може). **(3 бали).**

Вид лірики та особливості віршування.
Це філософська лірика, оскільки вірш порушує питання сенсу людського існування, самотності, віри, смерті та потреби Іншого. Текст має медитативний характер і звучить як внутрішній діалог людини з Богом і з собою.
Поезія написана верлібром. Ритм формується інтонаційно й синтаксично, не метрично. Ритм у вірші нерівномірний, хвилеподібний, медитативний. У вірші відсутнє регулярне римування. Ритм створюється інтонацією, повторами й паузами. Така форма відповідає філософському змісту твору та передає внутрішній монолог ліричного героя. **(3 бали).**

Усього: 50 балів